

ĐỆ TỬ QUY VÀ TU HỌC PHẬT PHÁP

Giám định Lão Pháp Sư Tịnh Không

Chủ giảng thầy Thái Lễ Húc

Giảng từ ngày 6/3/2005 đến ngày 13/03/2005 tại Tịnh Tông Học Hội Australia

TẬP 23

Kính thưa các vị pháp sư, các vị đồng tu, A Di Đà Phật!

Sáng nay chúng ta có nói tới quan hệ trong ngũ luân đều phải giữ chữ tín, cũng phải hết lòng tuân thủ bốn phận, tuân thủ đạo nghĩa. Sự tin tưởng giữa bạn bè với nhau, đã nói ra ắt phải làm theo, sáng nay chúng ta có nói tới thời nhà Hán, Trương Thiệu và Phạm Thức hẹn nhau hai năm sau gặp mặt, Phạm Thức cũng đến nhà Trương Thiệu đúng hẹn. Sau đó Trương Thiệu bệnh tình nguy kịch, ông dặn vợ mình liên lạc với Phạm Thức, Phạm Thức nhất định sẽ toàn tâm toàn lực chăm sóc người nhà của ông. Sau khi Trương Thiệu qua đời, đang định đưa ông đi an táng, bởi vì Phạm Thức vẫn chưa tới, cho nên không biết khi nào an táng thì hợp lý, sau đó Phạm Thức tới, quan tài mới có thể thuận lợi đưa đi an táng. Phạm Thức cũng chăm sóc và sắp xếp rất tốt cho vợ con của Trương Thiệu. Tín nhiệm và đạo nghĩa giữa họ vô cùng nồng hậu.

Chúng ta cũng có thể cảm nhận được tấm lòng của người đọc sách thời xưa khi nhìn vào thái độ đối với bạn bè của họ. Thời nhà Hán có một người đọc sách tên là Tuần Cự Bá, đúng lúc ông tới thăm bạn thì bạn ông đang bệnh nặng. Thật không may là đúng lúc này bọn cướp đạo tới nơi bạn ông sinh sống để cướp bóc lương thực, người dân trong thôn đều mau chóng bỏ chạy. Bạn ông khuyên nhủ: nơi này quá nguy hiểm, đệ mau đi đi! Tuần Cự Bá có chịu rời đi không? Không chịu, ông nói đệ đến thăm huynh, tới chăm sóc huynh, đệ làm sao có thể bỏ huynh mà đi, chuyện như vậy đệ không làm được. Tuần Cự Bá đi ra khỏi phòng nói với kẻ cướp: bạn của ta đang bệnh nặng, các người đừng làm hại anh ấy, nếu như muốn thì hãy hại ta. Nhờ vào sự chân thành của ông, không sợ hãi cái chết, tấm lòng đạo nghĩa của ông khiến cho bọn cướp cảm động, kẻ cầm đầu nói với đồng bọn của mình: chúng ta là người không có đạo nghĩa, làm sao có thể đi cướp ở nơi có người đạo nghĩa được? Bởi vì họ cảm nhận được đạo nghĩa của Tuần Cự Bá, kẻ cầm đầu hạ lệnh xuống, đám cướp toàn bộ rút lui. Tâm chí thành, tâm đạo nghĩa của một người đã hóa giải được tai nạn lớn. Hơn nữa nếu như Tuần Cự Bá lúc đó không quan tâm

đến bạn mình, tự mình rời đi thì sẽ có kết quả như thế nào? Đương nhiên là cường đạo tới tàn sát bừa bãi, cả đời này lương tâm của ông sẽ bất an.

Người thời xưa thực sự là luôn để lời dạy của Thánh Hiền ở trong lòng, họ đều làm được xả thân vì nghĩa lớn. Mà dù cho đạo nghĩa này vô cùng nhỏ bé, thậm chí là còn chưa nói ra, họ cũng hi vọng chính mình nhất định làm được. Thời nhà Hán có một người đọc sách tên là Chu Huy, khi ông đi học ở trường Thái Học, một người bạn học của ông tên là Trương Kham, Trương Kham quan sát Chu Huy rất lâu, cảm thấy ông rất có nghĩa khí. Do đó mà Trương Kham nói với Chu Huy: tôi mong rằng nếu tôi có gặp chuyện gì bất trắc thì anh có thể giúp tôi chăm sóc vợ con được không? Hai người họ mặc dù không có giao tình, nhưng mà câu nói này của Trương Kham đã coi ông thành người bạn mà Trương Kham rất tin tưởng. Chu Huy cũng cảm thấy rất đường đột nên cũng không trả lời. Không bao lâu sau, Trương Kham qua đời, có thể là trong lòng Trương Kham đã linh cảm trước được. Chu Huy sau khi nghe được tin này, liền mang theo rất nhiều tài sản tới thăm vợ con của Trương Kham. Con trai ông đi cùng cảm thấy rất khó hiểu liền hỏi cha mình: phụ thân, trước giờ cha chưa từng qua lại với người này, tại sao lại phải giúp ông ấy? Chu Huy nói: Trương Kham tin tưởng cha như vậy, cho thấy trong lòng ông ấy đã coi cha như tri kỷ, mà thái độ của ông như vậy, trong lòng của cha cũng đã xem ông ấy là bằng hữu, nếu như đã xem ông ấy là bằng hữu thì nên tận tâm tận lực giúp đỡ. Người thời xưa đối với ý nghĩ của chính mình cũng không muốn làm trái lại.

Cho nên bạn bè qua lại phải diu dặt lẫn nhau, thành tựu lẫn nhau, bạn bè sẽ ảnh hưởng ngấm ngấm tới chúng ta. **Có một câu nói rằng, “sinh ra ta là cha mẹ, thành tựu ta là bạn bè, thân cận bạn lành như đi trong sương, dù không ướt áo nhưng luôn được thấm nhuần”,** câu này nói về ảnh hưởng của bạn bè đối với chúng ta, câu từ cũng rất khéo léo. Thân thể của chúng ta là do cha mẹ ban cho, sự trưởng thành của chúng ta cũng là nhờ cha mẹ giúp đỡ, khi chúng ta bước ra xã hội, ảnh hưởng của bạn bè sẽ càng ngày càng lớn. **Thân cận bạn lành cũng giống như đi trong sương mù, mặc dù nhìn thì có vẻ không làm ướt áo chúng ta ngay lập tức, nhưng mà lúc nào cũng đang ảnh hưởng, cũng đang thấm nhuần chúng ta.** “Giống như đi vào trong nhà có cỏ thơm, thời gian lâu một chút thì không còn ngửi thấy mùi thơm”.

Chúng ta hi vọng chính mình có bạn tốt, cũng hi vọng con cái của mình kết giao được với bạn tốt, làm thế nào mới có thể kết giao được với bạn tốt? Có phải là mỗi ngày đều đi khắp nơi tìm bạn rồi hỏi: bạn có muốn kết bạn với mình không?

Như vậy có một mối không? Hết thấy đều tùy duyên, nhưng có một điểm rất quan trọng, chúng ta phải làm tốt chính mình trước, gọi là “nhiều ngôi sao vây quanh mặt trăng”, chỉ cần chúng ta đánh bóng mặt trăng của chính mình, thì các ngôi sao sẽ tự nhiên lao tới vây quanh. Trong Kinh Dịch cũng có câu “thuật¹ nhóm theo loại, vật tụ theo bày”, bây giờ thông thường mọi người nói rằng “người nhóm theo loài, vật tụ theo bày”, thực ra ý nghĩa cũng tương tự. **Người tốt sẽ chiêu cảm người tốt, chỉ cần chúng ta nâng cao đạo đức học vấn của mình, chúng ta có đạo nghĩa giữ chữ tín với bạn bè, tự nhiên sẽ chiêu cảm rất nhiều bạn tốt đến bên cạnh chúng ta.**

Rất nhiều phụ huynh thường lo lắng, con cái của tôi ra ngoài xã hội liệu có bị bắt nạt không? Có cần phải lo lắng như vậy không? Trong quá trình chúng tôi phổ biến văn hóa truyền thống, có rất nhiều phụ huynh phản ứng, nếu như dạy con cái quá thiện lương, sau này ra xã hội nhất định bị người khác ức hiếp. Nói như vậy có đúng hay không? Chúng ta học Phật phải tùy thuận theo lời dạy bảo của chư Phật - Bồ Tát, phải thuận theo chân lý mà suy ngẫm, không thể thuận theo phiền não, thuận theo ưu lo mà suy nghĩ. Chúng ta vừa mới nói xong, **người tốt sẽ chiêu cảm người tốt tới, chỉ cần con cái bạn thiện lương, bạn bè của chúng cũng sẽ như vậy.** Tôi tốt nghiệp đã hơn 10 năm, 10 năm nay tôi cũng chưa từng bị ức hiếp, cho nên rất nhiều cách nghĩ đúng là lo lắng vô cớ. Mà **học tập học vấn Thánh Hiền là để làm người tốt chứ không phải làm kẻ ngốc.** Người tốt đâu phải là chuyện gì cũng không biết phân biệt đúng sai thiện ác, người tốt biết quan sát sắc mặt lời nói, biết xem xét thời thế mà hành động, hiểu được lúc nào phải nhanh chóng cung kính mà tránh xa.

Khi cháu tôi hai, ba tuổi cũng bắt đầu học Đệ Tử Quy, chị gái tôi dạy bé từng câu một áp dụng vào trong cuộc sống. Mỗi lần bé ra ngoài đi chơi, nhìn thấy một số bạn nhỏ ở bên ngoài đánh người, có khi thì mắng người. Bé đứng ở bên cạnh kéo tay mẹ rồi nói: bạn này không được đánh người, bạn kia không được mắng người. Mọi người cảm thấy một đứa trẻ hơn ba tuổi làm sao biết phán đoán? Khi chúng ta dạy chúng Đệ Tử Quy, dạy chúng hiểu thảo là đúng, vậy cái gì là bất thiện, cái gì là ác, chúng có biết không? Cái gì là ác? Bất hiếu! Khi chúng ta dạy chúng tôn kính trưởng bối, yêu thương anh chị em là thiện, vậy cái gì là ác? Không khó như vậy chứ, không yêu thương anh chị em là ác. Cuộc sống có quy luật, biết được tự mình tuân thủ thì cuộc sống sẽ không lộn xộn, vậy chúng có biết cái gì là ác không? Không

¹ Nguyên văn: “Phương dĩ loại tu, vật dĩ quần phân”. “Thuật” ở đây chỉ cho các loại phương thuật tương đồng quy tụ về một mối.

cẩn thận là ác. Yêu thương mọi người là thiện, vậy cái gì là ác? Không yêu thương mọi người là ác, chúng hiểu rất rõ thiện ác là gì.

Đúng sai thiện ác không phải là đại học mới bắt đầu dạy, phải cắm gốc từ khi còn nhỏ. Hiện nay nhiều thanh thiếu niên rất dễ gặp phải duyên xấu, con người cũng bị sai lệch theo đó. Tôi từng đọc được một tin tức, một thanh niên phạm tội khá nặng, cảnh sát gọi điện thoại cho ba cậu, ba cậu nghe điện thoại rất kinh ngạc, ông nói chắc chắn không phải là con trai tôi, chắc chắn là trùng tên họ. Khi ông tới đồn cảnh sát vẫn cho rằng như vậy. Khi cửa đồn cảnh sát mở ra, nhìn thấy người ngồi viết tờ khai ở đó là ai? Quả nhiên là con trai ông, ông lập tức thay đổi cách nói “đều do mấy người bạn xấu làm hư nó”, nói ra một câu phủi sạch hết trách nhiệm. Thực ra **bạn xấu chỉ là duyên, nhân thực sự là gì? Vạn pháp do duyên mà sanh, do đó mới tạo thành ác quả; nhân là không phân biệt được tốt xấu, duyên mới là bạn xấu, mới tạo thành ác quả.** Từ nhỏ chúng căn bản không biết cái gì là đúng sai, sau đó gặp một số bạn xấu, tự nhiên sẽ không có định lực, bị dắt mũi đi mới tạo thành ác quả. Mà **nhân này quyết định bởi giáo dục của gia đình, giáo dục gia đình là nhân tố quan trọng nhất.** Khi cái gốc của đứa trẻ được cắm xuống, biết rõ tốt xấu, cho dù gặp phải duyên xấu, chúng cũng không tạo thành ác quả, chúng hiểu được phải mau chóng tránh xa nhân duyên như vậy.

Chúng ta làm trưởng bối, thay vì lo lắng con cái mình sau này gặp phải bạn xấu, chi bằng bây giờ giáo dục cho thật tốt, để chúng có năng lực phán đoán, để chúng biết lựa chọn tốt xấu. Chính **chúng ta muốn kết giao với bạn tốt, trước tiên mình phải làm tròn bốn phận của một người bạn tốt, như vậy thì mới thu hút được bạn bè tốt tới giao lưu với chúng ta.** Giữa bạn bè với nhau nên thường nhắc nhở, khuyên nhủ lẫn nhau, bởi vì chúng ta không cách nào mắt nhìn bốn phía, tai nghe tám hướng được, lúc thích hợp phải cần có bạn bè đứng ra nhắc nhở. Cho nên bên cạnh có bạn bè thẳng thắn khuyên ngăn thì chúng ta phải trân trọng. Giữa bạn bè với nhau nên khuyên nhủ như thế nào, khi giảng câu “Cha mẹ lỗi - khuyên thay đổi” tôi đã giải thích khá chi tiết.

Bạn bè phải quan tâm, chăm sóc lẫn nhau, thường phải hỏi thăm và tìm hiểu tình hình của bạn mình, có câu “gặp mặt tăng ba phần tình cảm”, mà cũng có thể giúp đỡ lẫn nhau khi cần đến. Không chỉ quan tâm đối phương, còn phải quan tâm người nhà của họ nữa, khi chúng ta quan tâm tới cha mẹ họ, bạn bè sẽ rất vui mừng, chỉ cần chúng ta có cái tâm này thì bạn bè nhất định có thể cảm nhận được. Có lúc gọi điện thoại cho nhau, chúng ta cũng có thể quan tâm hỏi thăm, “Ba mẹ bạn gần

đây có khỏe không? Cho mình gửi lời hỏi thăm”. Nếu như bạn trả lời “ba mẹ mình gần đây không khỏe lắm”. Dù sao thì cha mẹ của bạn cũng là trưởng bối của chúng ta, chúng ta biết được thì nên dành thời gian tới thăm, như vậy thì tình nghĩa giữa bạn bè sẽ càng ngày càng nồng hậu.

Bạn bè phải khen ngợi lẫn nhau, tán thán lẫn nhau, trong Phật giáo cũng thường nhắc tới câu “Muốn Phật pháp hưng thịnh, chỉ cần Tăng khen Tăng”, Phật pháp như vậy, giáo dục Thánh Hiền cũng như vậy. Thời xưa nếu người đọc sách khinh thường nhau thì có phải là hiện tượng tốt hay không? Khinh thường lẫn nhau, cảm thấy đạo đức học vấn của người kia không bằng mình, mình giỏi hơn, làm như vậy sẽ khiến chính mình đọa lạc, bởi vì tâm đố kỵ sanh ra, đức hạnh liền không tương ưng nữa. Không chỉ chính mình đọa lạc, có thể trong lúc coi thường lại hủy báng đối phương. Nếu như đức hạnh của đối phương tốt, người học theo họ bị ảnh hưởng bởi sự hủy báng của chúng ta, sau đó không theo họ học tập nữa, vậy thì tội nghiệt chúng ta tạo ra rất lớn. Đoạn huệ mạng của người khác, quả báo đi về đâu? Địa ngục A Tỳ. Không chỉ ảnh hưởng khi đó, nếu như phong khí coi thường này quá rõ rệt, có thể sẽ ảnh hưởng tới thái độ của người đọc sách sau này, cho nên phải thận trọng đối với lời nói và cử chỉ. Thực ra khi chúng ta khen ngợi đối phương, nhìn thấy điểm tốt của đối phương thì chính mình có được lợi ích không? Chắc chắn là có. **Trong Do Thái Giáo cũng có một câu “người như thế nào là người thông minh? Người thông minh là người biết học hỏi từ người khác”**. Chúng ta khen ngợi lẫn nhau, khiến càng nhiều người có lòng tin vào đức hạnh, càng nhiều người vui vẻ muốn kết bạn, muốn tiếp xúc với những người bạn có đạo đức, có học vấn này.

Bạn bè với nhau không được nói ra chuyện xấu trong nhà, không được nói ra chuyện riêng tư của gia đình bạn. Bởi vì bạn bè quen nhau thời gian lâu, có một số chuyện riêng sẽ kể cho chúng ta nghe, chúng ta phải cẩn thận một chút, không được tùy tiện kể ra ngoài, nếu không lại khiến chuyện riêng trở thành trò cười của người khác, như vậy sẽ tổn thương tình cảm của đôi bên. Chuyện riêng tư trong nhà có thích hợp để kể cho người khác nghe không? Không thích hợp! Ví dụ như bạn đi kể khắp nơi một số chuyện của chồng bạn, lời bạn nói ra sau cùng sẽ đến tai ai? Sau cùng lại đến tai chồng bạn, vậy thì người chồng nhất định sẽ rất tức giận, danh tiếng của tôi đều bị cô hủy hoại. Trong nhà có chuyện gì thì nên bàn bạc với nhau. Thực ra khi đạo đức và học vấn của chúng ta được nâng lên, tự nhiên khi gặp một số vấn đề sẽ sanh ra lí trí để xử lý, tự nhiên có thể hóa giải, không cần phải đi kể lể khắp nơi.

Sau cùng là bạn bè phải có đạo nghĩa giúp đỡ nhau về tài chính. Người Đông Bắc có câu “ba lần nghèo ba lần giàu trải qua một đời”. Ý của câu này là cuộc đời của con người khó tránh khỏi điều gì? Lên lên xuống xuống, cho nên khi bạn bè gặp khó khăn, chúng ta cũng nên tận lực giúp đỡ, có đạo nghĩa giúp đỡ nhau về tài chính. Có thể là cha mẹ họ bị bệnh cần một số tiền lớn để chữa trị, chúng ta đương nhiên phải tận tâm tận lực giúp đỡ. Đạo nghĩa giúp đỡ nhau về tài chính cũng phải hiểu được tùy cơ ứng biến, hôm qua chúng ta có nhắc tới, học vấn phải vững chắc nhưng cũng phải biết quan sát tình hình để tùy cơ ứng biến. Nếu như bạn bè thường nhậu nhẹt, chơi bời, tới gặp bạn mượn tiền thì có cho mượn không? Không thể cho mượn, như vậy là hại họ. Lúc này họ tới tìm bạn cũng là duyên phận, tiền có thể không cho mượn, nhưng mà cũng phải khuyên nhủ họ, dẫn dắt họ. Nếu như họ chịu nghe, không chừng quan niệm của họ dần dần sẽ thay đổi.

Ngoài giúp đỡ nhau về tài chính, cũng phải chia sẻ kinh nghiệm cuộc sống, kinh nghiệm làm việc của chúng ta cho bạn bè, như vậy cũng có thể giúp đỡ họ, giúp cho năng lực làm việc của họ dần dần được nâng lên, đây mới là phương pháp giải quyết căn bản. Tục ngữ có câu “cứu gấp không cứu nghèo”, nếu tư tưởng của họ nghèo cùng, bạn không thể giúp họ mãi được. Quan trọng nhất là phải dẫn dắt họ phá mê khai ngộ, chỉ cho họ thái độ cuộc đời đúng đắn, tiếp đó lại chia sẻ cách làm người làm việc cho họ, như vậy mới thực sự giúp đỡ họ xây dựng cuộc đời. Khi chúng ta luôn ghi nhớ đạo nghĩa của bạn bè, tin tưởng rằng bên cạnh mình sẽ tập trung rất nhiều bạn bè đồng chí hướng.

Trong mỗi quan hệ ngũ luân, chúng ta cũng phải nhớ rằng chỉ quan tâm quá trình, không đòi hỏi kết quả. Nếu như chúng ta đối xử tốt với anh chị em, trong lòng thường nghĩ mình đối xử với họ thật tốt, họ phải đối xử tốt với mình. Khi chúng ta dùng tâm mong cầu để làm trọn đạo nghĩa của mình, có thể sẽ tạo thành kết quả như thế nào? Lo được lo mất, thậm chí là còn hối hận cả đời. Không biết mọi người đã từng gặp qua chưa, ví dụ như lúc người anh còn trẻ rất chăm sóc em của mình, sau đó người em kết hôn xong xảy ra xung đột với người anh, hai anh em hai ba mươi năm sau cho tới lúc già chết cũng không liên lạc nữa. Lúc nào trong đầu người anh cũng tức giận, mình đối xử với em tốt như vậy, tại sao nó lại đối xử với anh trai như thế! Có chuyện như vậy không? Có, nếu như chúng ta quen trưởng bối như vậy thì nên khuyên nhủ. Chúng ta phải nói như thế này: huynh làm anh trai chăm sóc em mình như vậy rất đúng, huynh không có gì phải thẹn với lòng, tại sao huynh lại tức giận? Tức giận cũng không có lợi gì với huynh. Hơn nữa huynh làm anh đối

xử tốt với em mình, đó là bổn phận của người làm anh, cũng không phải là nói chuyện làm ăn rồi yêu cầu em huynh phải đối tốt với huynh. Huynh đã tận tâm tận lực rồi thì nên buông xuống, không nên tức giận mãi, đó là do em trai huynh sai, không phải do huynh làm sai, giờ lại trở thành huynh đau khổ, còn em huynh không sao.

Nếu như trưởng bối khá lớn tuổi thì chúng ta khuyên “khi về già cần phải tiết chế dục vọng”. Con người khi về già thường lo được lo mất, chúng ta cũng có thể phương tiện thiện xảo, dẫn dắt trưởng bối buông bỏ chấp trước. Chính chúng ta cũng luôn phải có thái độ như vậy, **làm người chỉ quan tâm mình đúng hay không, chỉ cần mình đúng, không thẹn với lương tâm; người khác báo đáp chúng ta như thế nào, chúng ta tùy duyên là được**, không cần quá tính toán, tùy duyên tiêu nghiệp cũ, không tạo thêm nghiệp mới, nếu như lo được lo mất, oán hận tính toán thì sẽ lại tạo nghiệp mới. Một đời này làm trọn bổn phận của mình là được, lúc nào cũng không quên câu Phật hiệu, buông bỏ ân oán thì sẽ không còn ân oán níu tay chúng ta, níu chân chúng ta, như vậy càng niệm Phật thì tâm càng kiên định, càng nắm chắc cơ hội vãng sanh. Chúng ta bước sang chương “Tín”, chúng ta cùng nhau đọc:

“Phàm nói ra - tín trước tiên - lời dối trá - sao nói được; Nói nhiều lời - không bằng ít - phải nói thật - chớ xảo nịnh; Lời gian xảo - từ bản thiêu - thói tầm thường - phải trừ bỏ”.

“*Phàm nói ra - tín trước tiên*”, câu này rất dễ dùng. Giữa thầy cô và học sinh, chỉ cần chúng hứa điều gì, chúng ta ngay lập tức nói “Phàm nói ra - tín trước tiên”. Người thời xưa rất giữ chữ tín đối với những lời bản thân nói ra. Thời Xuân Thu có một người tên là Quý Trát, Quý Trát thay mặt nước Ngô đi sứ nước Lỗ, cũng giống như đi ngoại giao, trên đường đi sứ có đi ngang qua nước Tề, Vua nước Tề mời Quý Trát ăn cơm. Trong bữa cơm, Vua nước Tề luôn nhìn chăm chăm vào thanh bảo kiếm mà Quý Trát mang bên người. Quý Trát nhìn thấy ánh mắt của Vua nước Tề liền biết ông rất thích thanh bảo kiếm của mình, đây là “thị tư minh”, nhìn qua liền biết rõ. Nhưng mà căn cứ theo lễ nghi, người đại diện một nước nhất định phải mang theo bảo kiếm, cho nên trong lòng Quý Trát nghĩ, đợi mình hoàn thành nhiệm vụ trở về sẽ tặng bảo kiếm cho Vua nước Tề, trong lòng Quý Trát âm thầm nghĩ như vậy.

Sau đó Quý Trát đi sứ nước Lỗ trở về, lúc ngang qua nước Tề, Quý Trát định mang kiếm vào tặng Vua nước Tề, nhưng thật không may là nhà Vua đã qua đời.

Quý Trát đến trước mộ ông hành lễ, sau khi hành lễ xong, Quý Trát treo bảo kiếm trên một cái cây mọc bên cạnh ngôi mộ, người hầu của Quý Trát nhìn thấy liền nói: chủ nhân, ngài làm vậy cũng hơi quá, bởi vì ngài cũng chưa từng hứa hẹn tặng kiếm cho ông ấy; mà cho dù ngài đã từng hứa hẹn thì bây giờ ông ấy đã qua đời, vốn không cần phải treo kiếm ở đó. Quý Trát trả lời rằng, “ban đầu lòng ta đã hứa”, tâm của ta đã khởi ý nghĩ sẽ tặng cho ông ấy, “há vì cái chết mà làm trái với lòng mình ư?”, làm sao có thể bởi vì ông ấy đã qua đời mà làm trái với lời hứa trong tâm ta? Chữ tín của người xưa đều tu từ khởi tâm động niệm. Chúng ta nghe được câu chuyện như vậy, chính mình rất hồ thẹn, có khi thất hứa, suy nghĩ đầu tiên là muốn nói gì đó để giải thích, cho nên so sánh với người xưa, chúng ta thực sự cảm nhận được sự thua kém của mình. Nhưng mà có thua kém mới có tiến bộ, lúc nào chúng ta cũng thể hội được sự chùng mực và tâm làm người của Thánh Hiền, tự nhiên sẽ có thể “đức tiến dần - lỗi ngày giảm”. Sau này chúng ta cũng phải xứng đáng với khởi tâm động niệm của chính mình, khi bạn có thái độ như vậy, cảm ứng sẽ rất nhanh tới.

Ngoài ra, thời Đông Hán có một vị quan rất có đức hạnh tên là Quách Cấp. Quách Cấp làm quan địa phương, khi ông đi tuần tra tình hình của người dân, đột nhiên có một đám trẻ chạy tới trước mặt ông rồi nói: đại nhân, lần sau khi nào người trở lại nơi này? Quách Cấp tính toán một chút rồi nói với đám trẻ, ngày nào năm nào ta sẽ lại tới nơi này. Nói xong đám trẻ tiễn ông rời đi, sau đó chia tay. Lần sau Quách Cấp tới nơi này, còn một ngày nữa mới tới thời gian hẹn với đám trẻ, ông đến sớm một ngày, Quách Cấp nói với thuộc hạ của mình, hôm nay chúng ta không thể vào thôn, bởi vì như vậy sẽ thất hứa với đám trẻ. Cho nên Quách Cấp nghỉ lại một đêm ở đình hóng mát ngoài thôn, hôm sau ông mới tiến vào, mà đám trẻ đã ở đó đợi ông. Quách Cấp đã làm được không lừa gạt già trẻ, cho dù là em bé nhỏ hơn nữa, ông cũng không muốn thất hứa với chúng. Cho nên Quang Vũ Đế rất khen ngợi đức hạnh của Quách Cấp, khen rằng “tín chi chí hĩ”, chữ tín đã đạt đến cùng cực. Chúng ta cũng phải noi theo tinh thần của Thánh Hiền xưa, làm được “Phàm nói ra - tín trước tiên”.

Tiếp theo là “lời dối trá - sao nói được”. “Lời dối trá” trong Phật giáo là vọng ngữ, cho nên câu này bao gồm nói dối, nói thêu dệt, nói hai lời, nói lời độc ác, không được lừa gạt, cũng không được nói dối. Nếu như chúng ta lừa gạt người khác, sớm muộn gì thì giấy cũng không gói được lửa, mà sau khi nói dối thì lại phải nói dối càng nhiều hơn để che đậy lời nói dối ban đầu, vậy thì sẽ mệt chết.

Năm kia tôi có chủ nhiệm một lớp, trong đó có một em nhỏ cha mẹ li hôn, ba em cưới một người phụ nữ khác, mối quan hệ giữa em và mẹ kế không được tốt lắm. Tôi vừa nhận lớp này, cũng rất quan tâm đến tình hình của em, hai tháng nay đứa trẻ này không nộp tiền ăn trưa, tôi gọi em tới tìm hiểu tại sao em không nộp tiền. Sau đó em kể, tình hình kinh tế gia đình em không tốt, rất nghèo, bởi vì em trai em không có cơm ăn, cho nên em lấy tiền ăn trưa của mình mua bánh mì, mua sữa cho em trai. Em nói mà tôi sắp rơi nước mắt, suýt nữa thì muốn mua đồ mang tới nhà em ngay lập tức. Tôi nói: hôm nay thầy sẽ đưa em về nhà. Đứa trẻ này vội vàng nói: không cần đâu thầy! Tài ăn nói của đứa trẻ này rất hay. Tôi nghe xong thì thấy có gì đó không đúng lắm, sau đó tôi gọi điện thoại cho mẹ kế của em, mẹ kế em nói xấu em rất nhiều. Cách nói của hai bên khác xa nhau, cho nên không thể nghe lời phiến diện của một bên.

Có một hôm tôi lái xe về nhà, đột nhiên tôi dừng lại ở một tiệm cà phê Internet, tiệm cà phê Internet này có lẽ lớn nhất khu này, tôi bước vào nhìn thử một chút! Vừa bước vào nhìn thấy em học sinh này của tôi đang ngồi ở góc khuất nhất của tiệm. Em ấy nhìn thấy tôi, sắc mặt liền tái xanh. Tôi ghét nhất bị người khác lừa dối, em ấy cũng hiểu được, tôi liền đưa em ra ngoài. Đương nhiên tức giận không thể giải quyết vấn đề, lúc này chúng ta phải mau chóng niệm Phật, bình tĩnh lại mới có thể xử lý mọi việc. Tôi nói với em, em lừa gạt thầy là không đúng! Tôi đưa em về nhà, cũng xin lỗi mẹ kế của em, trong lúc tôi xin lỗi mẹ kế của em, tôi cũng cảm nhận được mẹ kế của em đối xử với con ruột của chính mình tốt hơn một chút. Con trẻ rất nhạy cảm, bạn không thân thiết với chúng, từ từ khoảng cách sẽ xa dần. Nhưng mà đứa trẻ này đã học lớp 6 rồi, chúng ta cần phải dẫn dắt chúng phản tỉnh, sửa đổi chính mình.

Về sau đứa trẻ này càng ngày càng thân thiết với tôi hơn, tôi cũng sắp xếp một số công việc cho em làm, để em quản lý toàn bộ sách của lớp tôi, còn có bạn nào muốn tới thư viện mượn sách phải đăng ký với em. Cho nên đứa trẻ này thường chạy tới chỗ bàn làm việc của tôi rồi nói: thầy ơi, hôm nay có việc gì giao cho em làm không? Chúng ta chân thành đối đãi con trẻ, nhất định có thể xoay chuyển chúng. Tôi gọi em tới, lúc đó tôi mới biết rõ mọi việc, em lấy tiền đi chơi Internet. Tôi nói với em, thời gian này em toàn nói dối, em có cảm thấy dễ chịu không? Em nói không dễ chịu, mỗi ngày đều cảm thấy thầy giáo giống như cảnh sát, còn bản thân giống như kẻ trộm, ngày tháng trôi qua rất mệt mỏi. Tiếp đó tôi lại dẫn dắt em, tuyệt đối không được lừa gạt người khác, như vậy quá đau khổ. Em cảm thấy thầy giáo như

tôi giống như thám tử Sherlock Holmes vậy, còn biết phá án, làm giáo viên tiểu học thực sự là chuyện gì cũng phải quan tâm tới.

Nói dối là thói quen, bắt đầu hình thành từ lúc nào? Tình huống nào con trẻ sẽ nói dối? Chúng ta phải biết sửa đổi cho chúng từ căn bản, từ nguyên nhân, phải quan sát cẩn thận. **Nói dối thường là do một số tình huống sau: Thứ nhất là cảm thấy vui.** Giống như hiện nay có rất nhiều tiết mục giải trí, người dẫn chương trình nói chuyện vô cùng tùy tiện, đùa giỡn lung tung, con trẻ xem được cũng cảm thấy buồn cười, nhưng mà chúng có biết như vậy là không đúng không? Không biết. Thậm chí người làm giáo viên, xem tiết mục giải trí còn buồn cười, con trai ngồi bên cạnh cũng cười theo. Tôi hỏi đồng nghiệp của mình, tôi nói anh cười như vậy có biết là anh không đúng không? Anh nói là tôi đương nhiên biết, biết làm như vậy là sai, nhưng mà vẫn cảm thấy rất buồn cười. Tôi nói con trai anh có biết anh không đúng không? Anh chưa từng nghĩ tới vấn đề này. Con trẻ hiện nay tại sao lại nói năng tùy tiện, vô lễ như vậy? Là do học được từng chút từng chút một như vậy đó.

Hiện nay rất nhiều phụ huynh nói rằng, con trẻ tuổi nhỏ mà đã thông minh như vậy, mỗi lần tôi nghe được đều nổi da gà. Con trẻ thông minh có tốt không? Thật thà trung hậu mới tốt, thông minh thường dùng sai chỗ. Lúc tôi còn nhỏ có nghe một câu chuyện “cậu bé chăn cừu”, mọi người có từng nghe qua không? Chúng tôi là tuổi thơ của mọi người rất ấm áp. Cậu bé chăn cừu cảm thấy có trò vui nên lớn tiếng hét, sói đến rồi, sói đến rồi! Nông phu rất thật thà, nghe thấy cậu bé gặp nguy hiểm liền cầm theo dụng cụ canh tác tới giúp đỡ. Tới nơi thì không thấy con sói nào, cậu bé còn ở đó cười lớn. Lần thứ hai cậu bé lại lớn tiếng hét, sói đến rồi, sói đến rồi! Còn một nửa số người tới giúp đỡ, một nửa còn lại cảm thấy có khi nào cậu bé lại tiếp tục lừa họ! Kết quả lại bị lừa gạt, cậu bé còn ở đó cười, các nông phu cũng không biết làm sao đành trở về. Lần thứ ba sói thật sự tới, cậu gọi cả nửa ngày trời, liệu còn có người tới không? Không có! Những con sói này như thế nào? Khi kể chuyện cho con trẻ, có thể để cho chúng tưởng tượng một chút, chúng sẽ cảm thấy rất đáng sợ, đám sói này nhất định sẽ ăn thịt cừu, thậm chí là ăn thịt cậu bé chăn cừu. Cho nên con trẻ nhất định không được nói dối bởi vì cảm thấy đó là trò vui, chuyện này chúng ta phải cẩn thận.

Thứ hai, không được vì muốn thể hiện bản thân mà nói dối. Tâm so bì của con trẻ hiện nay rất nặng, có khi nghe bạn học nói nhà bạn có cái gì, ngay lập tức cũng nói nhà mình cũng có, nhà mình còn có rất nhiều thứ, hai bên so qua so lại, càng lúc càng khoa trương, điều này cũng phải cẩn thận. **Phải khéo giữ khẩu**

nghiệp, khẩu nghiệp tương đối quan trọng, chỉ cần không giữ được khẩu nghiệp thì sẽ không có tâm chân thành mà là tâm hư vinh, tâm thị phi.

Thời nhà Tống có một vị quan nổi tiếng tên là Tư Mã Quang, có một lần ông cùng chị mình bóc quả óc chó tươi. Lúc đang bóc thì chị ông rời đi một lát, người hầu nói với ông, chỉ cần ngâm vào nước sôi một lát sẽ rất dễ bóc. Sau đó chị ông quay lại, nhìn thấy ông bóc rất nhanh, rất nhiều, chị ông liền hỏi, sao em lại bóc nhanh như vậy? Sao em lại biết dùng nước sôi để ngâm? Tư Mã Quang liền nói, em tự nghĩ ra đó. Cha ông nghe thấy rất cảnh giác liền nói với Tư Mã Quang: chính mình có bao nhiêu khả năng thì nói bấy nhiêu, không được vì thể diện bản thân mà lừa gạt người khác. Cha ông rất thận trọng lúc ban đầu, lần đầu tiên vì muốn thể diện bản thân mà ông nói dối, cha ông lập tức chỉnh ngay, nhờ vậy mới thành tựu được đức hạnh của Tư Mã Quang. Tư Mã Quang từng nói rằng “những chuyện từng làm trên đời, không có chuyện nào không thể nói cho người khác biết”, đó là nhờ công lao của ai? Công lao dạy dỗ của người cha. Cho nên khoe khoang thể diện cũng phải chú ý. Lời chúng ta nói ra trước mặt con trẻ cũng phải khiêm tốn, không nên nói khoác lác, nếu không con trẻ sẽ học theo.

Thứ ba, ham muốn lợi ích cũng có thể sẽ nói dối. Có một vị lãnh đạo trong ngành giáo dục từng nói, một người bạn từng nói với ông, nói con trai của tôi rất thông minh. Tại sao lại rất thông minh? Bởi vì có một hôm nó nói với tôi: ba ơi, ba cho con hai đồng. Người cha lấy một tờ hai đồng đưa cho đứa con, đứa con nói: ba ơi, ba cho con hai tờ một đồng đi. Cũng là hai đồng, tại sao phải lấy hai tờ một đồng? Người cha liền hỏi con. Tiếp đó đứa con nói: bởi vì ba cho con hai tờ một đồng, con có thể mang tới lớp hai lần, nói là con nhặt được, nhặt được một đồng được cộng mười điểm, hai lần cộng lại là hai mươi điểm. Có thông minh không? Người cha nghe xong cười vui vẻ, còn đi kể cho người khác nghe rằng con trai tôi rất thông minh. Vị lãnh đạo này nghe xong cảm thấy không biết làm sao, sự nhạy bén giáo dục của vị phụ huynh này quá thấp, công khai dạy con nói dối. Bởi vì ham muốn cái gì? Ham muốn công lao, ham muốn sự khen ngợi. Cho nên điểm này cũng phải thận trọng.

Thứ tư, che đậy lỗi lầm của mình cũng có thể nói dối. Làm cha mẹ làm trưởng bối, ánh mắt phải sắc bén, lần đầu tiên con trẻ nói dối để che đậy lỗi lầm, nhất định có thể nhìn ra từ sắc mặt của chúng. Có một đứa trẻ làm hỏng cây treo quần áo, thực ra cây treo quần áo này hỏng rồi, chỉ cần đơn giản sửa lại một chút là được. Nhưng mà bạn nhỏ làm hư đồ rất sợ hãi, mau chóng đem giấu đi, không nói

với ai. Kết quả là các bạn học khác có phát hiện ra không? Phát hiện ra, đương nhiên là báo với thầy giáo. Thầy giáo thấy chuyện như vậy liền nói với học sinh, nói em phạm phải hai lỗi, thứ nhất là làm hỏng đồ, thứ hai là làm sai mà không dám thừa nhận. Nhưng mà lỗi như nhất là “Lỗi vô ý - gọi là sai”, lỗi thứ hai là “lỗi cố ý - gọi là tội”, lỗi thứ hai nghiêm trọng hơn lỗi thứ nhất rất nhiều. Nếu như em lừa gạt thầy một lần, sau này có thể sẽ không cách nào khiến thầy tin tưởng em được nữa, mà “Biết sửa lỗi - không còn lỗi - nếu che giấu - lỗi chồng thêm”. Cho nên sau này nếu phạm lỗi phải dũng cảm thừa nhận, không được trốn tránh.

Sau cùng là tấm gương, nếu người lớn trong nhà làm gương không tốt. Có một bộ phim tên là “điện thoại”, bộ phim này thống kê rằng, một người trưởng thành, tôi thấy người trẻ tuổi tương đối nhiều, người già thường khá thật thà. Lời nói dối mà mỗi ngày người trưởng thành nói trong điện thoại, họ tính toán được khoảng hai mươi lần; người lớn công khai nói dối, vậy thì con trẻ sẽ học theo. Có thể là con cái đang chơi trong phòng, người mẹ cầm điện thoại lên nghe, có thể là gọi tới tìm người cha, hỏi: chồng chị có nhà không? Chồng tôi không có nhà! Mà người cha rõ ràng ngồi đó, sao lại nói là không có nhà? Đứa trẻ nghe xong không hiểu gì, cảm thấy không biết người lớn đang làm gì? Như vậy có tốt không? Như vậy không tốt, là sai lầm. Trước đây chúng ta cũng từng nhắc tới phải biết cách từ chối, tuyệt đối không được nói dối để từ chối người khác. Nếu dùng cách nói dối, lâu ngày liệu có xảy ra vấn đề không? Con trẻ xuất hiện vấn đề, có thể chúng ta cũng sẽ bị người khác hiểu lầm, cho nên chúng ta phải biết cách từ chối. Từ chối có thể dùng hai con át chủ bài nào? Cha mẹ, còn có vợ con. Xin lỗi mọi người, thói quen nghề nghiệp của tôi là thích hỏi bài. Cho nên “lời dối trá - sao nói được”, nhất định không được lừa gạt, không được nói dối.

“*Nói nhiều lời - không bằng ít*”. Chúng ta nghĩ mà xem, một người vừa gặp bạn đã nói liên tục không ngừng, vậy thì trạng thái nội tại của họ như thế nào? Nội tâm của họ như thế nào? Rất hấp tấp, không có cảm giác an toàn. “Người kiết tường rất kiệm lời, kẻ bộp chộp nói liên tục”. Một người nhìn rất kiết tường, họ sẽ không nói nhiều, tâm rất bình tĩnh; người hấp tấp thì nội tâm luôn vội vàng, nói cũng rất nhiều. Mọi người nghe xong đừng không nói nữa nhé, lúc cần nói nhất định phải nói, lúc không cần nói thì thành thật niệm Phật, **“Ít nói một câu chuyện, niệm nhiều một câu Phật, đánh chết được vọng niệm, pháp thân tự hiển lộ”**. Bạn giảng Phật pháp cho bạn bè mình, mới nói được mấy câu, mắt họ sáng lên, chẳng lẽ bạn lại nói với họ, hôm nay mình chỉ nói tới đây thôi, vậy thì không từ bi chút nào.

Cho nên nói chuyện cũng phải tùy cơ ứng biến, khi chúng ta nói tới Phật pháp, nói tới mức khiến họ trợn mắt thì lúc này phải dừng lại ngay, chúng ta phải tùy theo tình hình mà xử lý.

Thực sự là nói nhiều ắt nói sai, bởi vì thái độ cẩn trọng trong lời nói cũng phải trải qua sự rèn luyện mới dần dần được nâng lên. Ở nơi không quen thuộc thì cố gắng giữ im lặng, quan sát nhiều, nghe nhiều, làm nhiều, điều này rất quan trọng. Còn có cuộc sống trong đoàn thể, trong doanh nghiệp, thậm chí là ở trong đạo tràng, chúng ta phải chú ý, nếu như có một số vấn đề liên quan đến chính sách, đến phát triển, khi tham gia cuộc họp chúng ta có thể “Nói nhiều lời - không bằng ít” không? Không được, nhất định phải nói hết cho mọi người biết những gì chúng ta quan sát được, những tình huống chúng ta tìm hiểu được. Bởi vì để xử lý mọi việc, làm tốt chính sách, trong quá trình thảo luận để có được sự đồng thuận của mọi người thì lúc này không thể không nói. Rất nhiều cuộc họp không ai nói lời nào, họp xong thì nói rất nhiều, đây không phải là cách làm đúng đắn. Được rồi, tiết học hôm nay tới đây thôi. Cảm ơn mọi người.